

ניהוגי אבלות של שבעה שאינם שייכים לתשעה באב

שב ואל תעשה. לא לרחוץ. סיכה היא אבלות של שב ואל תעשה. לא לסוך את הגוף. איסורים אלו של אבלות שייכים לתשעה באב מפני שהם אבלות בשב ואל תעשה. אבל עטיפת הראש היא אבלות בקום ועשה. העטיפה היא קיום. קריעה היא אבלות בקום ועשה. קריעה היא קיום. כפיית המטה היא קיום. הלכות אלו לא שייכות לתשעה באב מפני שהן אבלות בקום ועשה.

ויש לרמב"ן עוד קריטריון. תשעה באב הוא יום של אבלות. איזה סוג אבלות הוא? באבלות חדשה יש רמות שונות של אבלות. יש אבלות של שלושה ימים הראשונים. ויש אבלות של שבעה. לאיזה סוג של אבלות שייך תשעה באב? אין מלאת לתשעה באב. אז אבלות שאינה תלויה במספר ימים של אבלות שייכת לתשעה באב. אבל אבלות שתלויה במספר מסוים של ימים של אבלות אינה שייכת לתשעה באב. ולכן מניחים תפילין בתשעה באב. מפני שהאיסור של הנחת תפילין בתשעה באב הוא ביום ראשון של אבלות. תשעה באב הוא לא יום ראשון.

ולכן גם האיסורים של שאילת שלום ומלאכה אינם שייכים לתשעה באב. מפני שבאיסורים אלו יש השתנות באיסור לפי מניין הימים של אבלות. האיסור מלאכה בשלושה ימים ראשונים של אבלות הוא יותר חמור מהאיסור של מלאכה בשאר ימי אבלות. בשאר ימי אבלות מותרק לאבל לעשות מלאכה בצניעא כדי שיהיה לו מה לאכול. וכן הוא לגבי האיסור של שאילת שלום. בשלושה ימים ראשונים איסור לאבל אפילו להשיב לשאילת שלום. אלא האבל מודע

אבל יש הרבה איסורי אבל שאינם שייכים לתשעה באב. אין בתשעה באב מצוות קריעה. אמנם במסכת סופרים כתוב שיש בתשעה באב מצוות קריעה. מזה נראה שככה היו נוהגים בארץ ישראל. אבל מדינא דגמרא אין מצווה של קריעה בתשעה באב. גם עטיפת הראש אינה שייכת לתשעה באב. גם כפיית המטה אינה שייכת לתשעה באב. גם האיסור של שאילת שלום אינו שייך לתשעה באב. אמנם תלמידי חכמים אינם שואלים שלום אחד לשני. אבל אין איסור של שאילת שלום בתשעה באב כמו שיש איסור של נעילת הסנדל בתשעה באב. וגם האיסור מלאכה של אבל אינו שייך לתשעה באב. אמנם מי שעושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה לעולם. אבל אין איסור מלאכה בתשעה באב כמו שיש איסור מלאכה באבל. באבל יש איסור מלאכה מחמת הדרשה של והפכתי חגיכם לאבל, מה חג אסור במלאכה אף אבל אסור במלאכה. בתשעה באב יש עצה טובה לא לעשות מלאכה בתשעה באב. אינו רואה סימן ברכה לעולם. אבל אין בזה איסור.

השאלה היא איך להגדיר איזה איסורים של אבל שייכים לתשעה באב ואיזה איסורים של אבל אינם שייכים לתשעה באב? הרמב"ן אומר שיש בזה שני קריטריונים. קריטריון אחד הוא שרק אבלות של שב ואל תעשה שייכת לתשעה באב. אבלות של קום ועשה אינה שייכת לתשעה באב. נעילת הסנדל היא אבלות של שב ואל תעשה. האיסור הוא לא ללבוש נעליים. יש איסור של נעילת הסנדל. נעילת הסנדל היא אסורה. חליצת הסנדל היא לא קיום. איסור רחיצה הוא אבלות של

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

ונבאר את זה להלן. אבל יסוד הדברים הוא כמו שאמרנו שאם יש השתנות באיסורים אלו לפי מניין הימים אז איסורים אלו בכלל לא שייכים לתשעה באב. אפילו איסור שקיים ביום שביעי של אבלות גם לא שייך לתשעה באב אם הוא איסור שמשנתנה לפי מניין ומלאת הימים. שתשעה באב הוא אבלות בלי מלאת.

אז יש לרמב"ן שני קריטריונים. קריטריון אחד הוא שבתשעה באב יש רק איסורי אבלות. אין בתשעה באב קיומי אבלות. אין בתשעה באב קיום המצווה של אבלות. ויש קריטריון שני. שיש שני אספקטים באבלות. יש אבלות שאינה תלויה במניין ימים של אבלות. רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל ותשיש המטה. ויש אבלות שהיא תלויה במלאת. היא תלויה במניין ימים של אבלות. סוג זה של אבלות אינו שייך לתשעה באב.

הרמב"ן בתורה האדם אומר: **מיהא שמעינן דלא מחייב בכפיית המטה ואע"ג דהיא ממצוות הנוהגות באבל. ותניא כל מצוות הנוהגות באבל נוהגות בט' באב ההיא לעניין מצוות לא תעשה הנוהגות באבל, אבל כל מצוות עשה שבאבל כגון כפיית המטה אינו נוהג בהם בט' באב.** הרמב"ן מחלק אבלות לשני סוגי הלכות של אבלות. יש קיום אבלות. ויש איסור אבלות. לא לאכול בשר בחלב הוא איסור. לאכול מצה בליל ראשון של פסח הוא מצווה. אז באבל יש איסורי אבל ויש קיומי אבל.

הרמב"ן ממשיך: **והוא הדין לעטיפת הראש, ואין צריך לומר שאינו חייב בקריעה דקריעה נמי ליתא מכל מצוות האמורות באבל כדאמרינן התם אבלות לחוד וקריעה לחוד.** - הרמב"ן נותן שתי סיבות לגבי קריעה למה היא לא נוהגת בתשעה באב. סיבה אחת היא שקריעה היא לא אבלות. אלא הוא חיוב נפרד של קריעה. והרמב"ן מצטט על זה גמרא: אבלות לחוד וקריעה לחוד. וסיבה שניה היא שאפילו אם קריעה כן הייתה הלכה של אבלות גם אז היא לא הייתה שייכת לתשעה באב. מפני שאבלות בקום ועשה אינה שייכת לתשעה באב. אבל אנו אומרים שיש גם סיבה שלישית למה קריעה אינה שייכת לתשעה באב. סיבה אחת היא מפני שקריעה היא בקום ועשה. סיבה שניה היא מפני שקריעה היא לא קיום של אבלות. קריעה היא קיום נפרד. יש קריעה לא רק כר"ל מת

שהוא אבל. אבל בשאר ימי אבלות אמנם אסור לאבל לשאול בשלום הזולת, אבל מותר לו להשיב. איפה שהאיסור אבלות משנתנה לפי מניין הימים האיסור אינו שייך לתשעה באב. זה ככה עד כדי כך שזה נכון גם לגבי האיסור של מלאכה או שאילת שלום בשאר ימי אבלות של שבעה. היה אפשר לומר שהאיסור היותר חמור שמוגבל לשלושה ימים ראשונים של אבלות אינו שייך לתשעה באב. אבל האיסור שנהיה יותר קל בשאר ימי אבלות של שבעה כן יהיה שייך לתשעה באב. היה אפשר לחשוב ככה. אבל הרמב"ן אומר לא. הרמב"ן אומר שכל איסור אבלות שתלוי במניין של ימי אבלות אינו שייך לתשעה באב. תשעה באב הוא אבלות בלי מניין. תשעה באב הוא אבלות בלי מלאת. כל איסורי אבלות שתלויים במניין אינם שייכים לתשעה באב. אז איזה איסורים של אבלות אינם שייכים לתשעה באב? איסור של תפילין ביום ראשון. איסור של מלאכה. ואיסור של שאילת שלום. האיסור של מלאכה והאיסור של שאילת שלום אמנם שייכים לכל ימי אבלות. אבל איסורים אלו נהיו איסורים יותר קלים בארבעה ימים אחרונים של אבלות. ולכן הם לא שייכים לתשעה באב. מכיוון שיש השתנות באיסורים אלו לפי מניין הימים לכן איסורים אלו בכלל לא שייכים לתשעה באב. אפילו איסור שקיים ביום שביעי של אבלות גם לא שייך לתשעה באב אם הוא איסור שמשנתנה לפי מניין ומלאת הימים. שתשעה באב הוא אבלות בלי מלאת. והסיבה לזה היא שחכמים לא יכלו לומר שלתשעה באב יהיה דין של שלושה ימים ראשונים של אבלות. וחכמים לא רצו לומר שיהיה בתשעה באב איסור מלאכה ואיסור שאילת שלום של ארבעה ימים אחרונים של שבעה. שחכמים לא רצו לחתוך את האיסור של מלאכה והאיסור של שאילת שלום לשני חלקים. ממילא חכמים אמרו שכל ניהוג אבלות שתלוי במניין של ימים אינו שייך לתשעה באב. ככה צריכים לפרש את דברי הרמב"ן בתורה האדם.

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

אינו מיוחד לקריעה. גם בברכה כשאחד רואה ים הגדול יש שיעור של שלושים יום. והיינו אם הוא רואה את זה אחר שלושים יום זה נחשב דבר חדש עבורו. הראייה היא המחייב. אז זה כמו שמועה. הוא נהיה מורתח ויש על זה קריעה. זה ביטוי של רתיחות הלב. אבל זה לא שייך באבלות ישנה. מה קרה עכשיו? שום דבר לא קרה עכשיו. מה שקרה הוא שמאז שנה שעברה בית המקדש לא נבנה. הירושלמי אומר כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו חרב בימיו. אבל זה לא סיבה שתהיה קריעה. קריעה היא על הפתאומיות של שמועה. על ההשתנות. העובדה שר"ל מת לו מת אינו מחייב של קריעה.

הרמב"ן ממשיך: ומסתברא דחייב במצוות תפילין בת"ב אע"ג דהיא מצוות לא תעשה הנוהגת באבל, כיון דבאבל גופיה לא מיסתר אלא ביום ראשון ולא חמיר תשעה באב מיום שני דאבל. ובריינתא מצוות הנוהגות באבל כל שבעה קתני - שזה לא תלוי במניין מסוים של ימים של אבלות : ופירושי מפרש להו רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה ולקרות בתורה. ותדע דהא מותר בעשיית מלאכה במקום שנהגו. משום דלעניין אבילות נמי כשאין לו מה יאכל עושה לאחר שלשה בצנעה בתוך ביתו. וכן בשאילת שלום משיב שכן באבלות לאחר שלושה ימים משיב שלום לכל אדם. - הפירוש הוא שהאיסור משתנה לפי הזמן. לפי מניין הימים. - עשו תשעה באב כאבל לאחר שלושה, וכאן וכאן בקושי התירו - הפשט הוא שבעצם תשעה באב לגבי שאילת שלום ומלאכה היה צריך להיות שייך לאבלות שנוהגת בארבעה ימים אחרונים של שבעה. אלא שאחרי זה התירו. - לפיכך חברים עושין אותו כשלושה ימים הראשונים ונוהגין איסור במלאכה ואין שאילת שלום ביניהם כלל שכן באבלות אין מתירין מלאכה לאחר שלושה אלא למי שאין לו מה יאכל, ואין מתירין שלום אלא למי ששאל, שלא יהא צריך להודיעו שהוא אבל. - הרמב"ן אומר שלגבי איסור מלאכה ואיסור שאילת שלום בתשעה באב היינו צריכים להשוות תשעה באב עם ארבעה ימים אחרונים של שבעה. אבל חכמים לא הטילו איסורים אלו בתשעה באב. רק תלמידי חכמים נוהגים איסורים אלו. הפירוש הוא שלגבי אבלות שתלויה במניין ימים המקסימום שהיה אפשר לעשות לגבי האיסורים של מלאכה ושאילת שלום היה

לו מת. יש קריעה גם על ספר תורה שנשרף. ספר תורה שנשרף אינו מוביל לאבלות. אבל מי שרואה ספר תורה שנשרף חייב לקרוע. זה לא קיום של אבלות. יש קריעה על גידוף השם. זה לא קיום של אבלות. גידוף השם לא מחייב באבלות. קריעה היא מחייב נפרד. הגמרא אומרת קריעה לחוד ואבלות לחוד. סיבה שנייה היא שאפילו אם קריעה הייתה קיום של אבלות גם אז היא לא הייתה שייכת לתשעה באב. כמו שעטיפת הראש וכפיית המטה אינן שייכות לתשעה באב. מפני שהן קיומי אבלות וקיומי אבלות אינם שייכים לתשעה באב. אבל יש לנו סיבה שלישית. המחייב של קריעה הוא שמועה. בכל אבלות שמועה היא מחייב. אבל בעצם העובדה שר"ל מת לו מת היא המחייב. ברור שאם אחד לא יודע שמת לו מת אין עליו חיוב אבלות. זה לא רק מפני שהוא שוגג או אנוס מכיוון שהוא לא יודע. אלא מכיוון שהוא אינו יודע אז אין בכלל המחייב של אבלות. מכיוון שהוא לא יודע אז זה לא נחשב מת לו מת. אבל כשהוא כן יודע מהו המחייב של אבלות? העובדה שר"ל מת לו מת. אבל בקריעה השמועה היא המחייב. ההודעה היא המחייב. ובאבלות ישנה אין שמועה. המחייב של ניהוגי אבלות הוא העובדה שר"ל מת לו מת. אלא אם הוא לא יודע אין שום סיבה שינהוג אבלות. אבל המחייב הוא העובדה שר"ל מת לו מת. אבל בקריעה אין המחייב העובדה שר"ל מת לו מת. שמועה היא המחייב. ההודעה מחייבת אותו. אז כדי שיהיה מחייב של קריעה צריכים שהיה אי-ידיעה קודם לכן. מכיוון שהיה קודם אי-ידיעה לכן נכנסת שמועה והודעה וזה מחייב אותו בקריעה. אם אחד רואה ספר תורה שנשרף אז קורה משהו עכשיו שלא קרה קודם לכן. ההשתנות הזו מחייבת אותו בקריעה. אבל באבלות ישנה תמיד יש לנו ידיעה על החורבן. ואין להקשות מרואה ערי יהודה בחורבנם שיש קריעה מפני כשאחד רואה ערי יהודה בחורבנם זה דבר חדש עבורו. ולכן יש שיעור של שלושים יום. השיעור של שלושים יום

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

מלאכה שיש באב אחרי ג' ימים ראשונים מפני שחכמים לא רצו לחתוך את האיסור מלאכה לשני חלקים. אבל תלמידי חכמים קבלו איסור מלאכה בתשעה באב כמו בג' ימים הראשונים. אבל אין זה איסור מלאכה. זה מנהג תלמידי חכמים. למה אין איסור? מפני שאין יש את האיסור כולו או אין את האיסור אפילו במקצתו. והאיסור כולו לא יכול להיות שייך לתשעה באב. למה? מפני שהאיסור בכולו מצריך איסור של ג' ימים ראשונים. ותשעה באב אינו נחשב כמו ג' ימים ראשונים של אבלות. ממילא האיסור של מלאכה של ג' ימים ראשונים אינו שייך לתשעה באב. היה אפשרי רק שהאיסור מלאכה של ד' ימים אחרונים יהיה שייך לתשעה באב. אז חכמים לא תקנו את זה. ואז חכמים השאירו את זה להחלטה של האינדיבידואל. חכמים אמרו שמי שרוצה לנהוג מניעה ממלאכה בתשעה באב הוא יכול לעשות את זה, אבל לא גזרו איסור של מלאכה בתשעה באב. אז יסוד הדברים הוא כמו שאמרנו קודם. אם מדובר באיסורי אבלות שאינם תלויים בגורם של זמן של מניין ימים מסוימים של אבלות אז איסורים אלו שייכים לתשעה באב. אבל אם הניהוג אבלות הוא קום ועשה אין אותו ניהוג אבלות שייך לתשעה באב. אבל אם הניהוג אבלות הוא שב ואל תעשה אז הוא כן שייך לתשעה באב. אבל זה רק אם הניהוג אבלות אינו משתנה לפי מניין ימים של אבלות. אבל אם הניהוג אבלות משתנה לפי מניין של אבלות אז ניהוג זה של אבלות אינו שייך לתשעה באב. - הלכך תפילין דלא מיתסר בהו אבל אלא ביום ראשון בלבד חייב בהן בתשעה באב. ונותן תפילין ביד ובראש שלא ראו לבטל מצווה משום אבלות ישנה אלא ביום ראשון של אבלות בלבד דכתיב ביה ואחריתה כיום מר וכדאמרן התם מצוה שאני כך נראה לי.

מה היא ההלכה לגבי תלמוד תורה בתשעה באב? האם הוא איסור אבל או הוא איסור נפרד? מהברייתא נראה שהוא איסור אבל. שהאיסור אבל של תלמוד תורה שייך לתשעה באב. שהברייתא מזכירה את האיסור של תלמוד תורה בתשעה באב ביחד עם האיסור של רחיצה, סיכה ונעילת הסנדל בתשעה באב. אבל יש על זה שתי דעות בתוספות במסכת מועד קטן. זה מחלוקת בין רש"י לרבינו יקר, רבו של רש"י. שיטה אחת היא שהאיסור של תלמוד תורה באבל הוא

להשוות תשעה באב עם ארבעה ימים אחרונים של שבעה. אבל בקושי התירו. ולכן תלמידי חכמים כן נמנעים ממלאכה ומשאילת שלום. אבל מעיקרא דדינא חכמים לא הטילו איסור של מלאכה ושל שאילת שלום בתשעה באב. מפני שהיה אי אפשר להטיל את האיסור של מלאכה או האיסור של שאילת שלום בכולו. מפני שתשעה באב אינו נחשב כשלושה ימים ראשונים של אבלות שבעה. אז חכמים היו צריכים לחתוך את האיסור של שאילת שלום או האיסור של מלאכה לשני חלקים. והחלק של ג' ימים ראשונים לא יהיה שייך לתשעה באב והחלק של ד' ימים אחרונים כן יהיה שייך לתשעה באב. אז חכמים השאירו את איסורים אלו לתלמידי חכמים לנהוג בהם להימנע ממלאכה ומשאילת שלום. ההלכה היא ככה. האבל בג' ימים הראשונים אסור אפילו להגיב לשאילת שלום. בשאר ימי השבעה אסור לאבל רק לשאול בשלום, אבל כשאחד שואל בשלומו אז מותר לו להגיב לשאילת שלום. לגבי תשעה באב חכמים לא אסרו שיאל שלום בכלל. אבל תלמידי חכמים נוהגים איסור שאילת שלום בתשעה באב כמו שלושה ימים ראשונים של אבל. וכן לענין איסור מלאכה. בתשעה באב אין איסור מלאכה. אבל תלמידי חכמים נוהגים להימנע ממלאכה בתשעה באב כמו בשלושה ימים הראשונים של אבל. אבל אין זה איסור מלאכה. אם היה איסור מלאכה אז לא היה שייך לחלק בין תלמידי חכמים לעמי הארץ. אלא תלמידי חכמים קבלו על עצמם לנהוג האיסור מלאכה שקיים באבל בשלושה ימים ראשונים של אבל. באבל אחרי שלושה ימים ראשונים אם אין לו מה יאכל אז מותר לעשות מלאכה. כשיש לו מה יאכל אז לא עושים מלאכה. באבל זה אסור גם בד' ימים אחרונים של שבעה. ובתשעה באב חכמים לא היו יכולים לאסור מלאכה כמו בג' ימים ראשונים של אבל שאין תשעה באב נחשב כמו ג' ימים ראשונים של אבל. וחכמים גם לא אסרו מלאכה בתשעה באב כמו האיסור

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

מקומן של זבחים בחלק הראשון של היום. אבל אם זה היה אסור מדינא דגמרא אז לא היה שייך לחלק בין קודם חצות לאחר חצות. אם זה היה אסור מדינא דגמרא כמו רחיצה, סיכה ונעילת הסנדל אז זה היה אסור גם אחרי חצות כמו שרחיצה, סיכה ונעילת הסנדל הם אסורים גם אחר חצות. וכן אומרים שיר של יום קודם מנחה. מה זה מוכיח? זה מוכיח שבעצם אין איסור אפילו בבוקר של תשעה באב. אמנם המנהג הוא לומר דברים אלו רק קודם מנחה. אבל בעצם אין איסור לומר דברים אלו אפילו בבוקר.

אנו פוסקים שלא כופים את המטה בתשעה באב. אבל יש חומרא שזה אסור קודם חצות. והיינו שעד חצות יושבים על גבי הקרקע. אבל אחר חצות זה מותר.

אין שום איסור של תשעה באב שנוהג רק קודם חצות ולא אחרי חצות. זה מה שהגאונים ענו לאנשי מצרים. אם יש דברים שמותרים לאחר חצות זה מוכיח שזה לא אסור מעיקרא דדינא גם קודם חצות.

למה הברייתא צריכה לומר תינוקות של בית רבן בטלין? הרי זה אסור מסיבה פשוטה. מפני שתלמוד תורה הוא אסור בתשעה באב. התירוץ הוא שמדובר בדברים שמותרים ללמוד בהם בתשעה באב. אלא זו הלכה נפרדת שתינוקות של בית רבן בטלין בתשעה באב.

מצוות תפילין בתשעה באב

הרא"ש אומר: ומסתברא דחייב בתפילין אע"ג דהיא מצוות לא תעשה - שאכל לא יניח תפילין - כיון דבאכל גופיה לא מיסתר אלא ביום ראשון ולא חמיר תשעה באב משבעת ימי אבלות. סברת הרא"ש היא אם תפילין היה אסור בכל ימי אבלות אז תפילין היה אסור גם בתשעה באב. אבל תפילין אסור רק ביום ראשון. ותשעה באב הוא כמו יום של אבלות. אבל הוא אינו כיום ראשון של אבלות. במילים אחרות: תשעה באב הוא אבלות בלי מלאת. איזו אבלות שוללת תפילין? אבלות של מלאת. אבל בתשעה באב לא שייך לדבר על יום ראשון. מכיון שאין מלאת ממילא לא שייך לדבר על יום ראשון. אבל אפשר לומר הפוך. אפשר לומר מכיון שאין מלאת לכן זה תמיד יום ראשון. וברייתא מצוות הנוגות באכל כל שבעה קתני ופירושי מפרש להו רחיצה וסיכה ונעילת

איסור של האנק דום. זה לא איסור של תלמוד תורה, אלא זה איסור של דיבור. אלא שאם אחד מדבר דברי חול זה לא נחשב לדיבור. דברים בטלים בדרך כלל לא נחשבים דיבור. וזה האיסור של תלמוד תורה באבל. זה איסור של האנק דום. לפי זה אסור לאבל אפילו ללמוד הלכות אבלות. אסור לאבל אפילו ללמוד מגילת איכה. אבל הרי לגבי תשעה באב הברייתא אומרת ואסור לקרות בתורה בנביאים ובכתובים ולשנות במשנה בתלמוד ובמדרש ובהלכות ובאגדות אבל קורא הוא במקום שאינו רגיל לקרות ושונה במקום שאינו רגיל לשנות וקורא בקינות באיוב ובדברים הרעים שבירמיה ותינוקות של בית רבן בטלין משום שנאמר **[תהילים יט-ט] פקודי ה' ישרים משמחי לב.** התירוץ הוא שבתשעה באב אין איסור מטעם האנק דום. בתשעה באב אין הלכה של האנק דום. האיסור של תלמוד תורה בתשעה באב הוא מטעם פקודי ה' ישרים משמחי לב. ולכן אם הנושא של הלימוד הוא אירוע טראגי אז אין איסור של תלמוד תורה בתשעה באב. והיינו שהאיסור של תלמוד תורה בתשעה באב אינו איסור אבל אלא הוא איסור נפרד. אבל התוספות חולקים על שיטה זו. התוספות אומרים שגם האיסור של תלמוד תורה באבל הוא מטעם פקודי ה' ישרים משמחי לב. האיסור של האנק דום הוא זהה עם האיסור של משמחי לב. לפי זה מותר לאבל ללמוד הלכות אבלות. וככה התקבל להלכה. אבל יש בזה מחלוקת ראשונים. המחלוקת היא אם האיסור של תלמוד תורה באבל והאיסור של תלמוד תורה בתשעה באב הם זהים או הם איסורים שונים?

האם מותר בתשעה באב לומר איזהו מקומן של זבחים? המנהג הוא שאומרים את זה קודם מנחה. זה מוכיח שזה מותר. אם זה היה אסור אז לא היו אומרים את זה קודם מנחה. אומרים את זה קודם מנחה. היינו אחר חצות. לא אומרים איזהו מקומן של זבחים קודם חצות. אבל זה רק מצד מנהג לא לומר איזהו

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

בימי הרא"ש היה לא להניח תפילין בתשעה באב. אבל הרא"ש סובר שהסברא של רבינו מאיר היא כל כך לא מוצדקת שהרא"ש מוכן מחמת זה לדחות את מנהג אשכנז.

הרמב"ם בפרק ה' הלכות תעניות הלכה י"א אומר: **תלמידי חכמים אין נוהגין זה לזה שלום בתשעה באב. אלא יושבים דוים ונאנחים כאבלים [ת]. ואם נתן להם עם הארץ שלום מחזירים לו בשפה רפה וכבד ראש. [א] ואסור לקרות בתשעה באב בתורה או בנביאים או בכתובים ובמשנה ובהלכות ובגמרא ובהגדות. ואינו קורא אלא באיוב [ב] ובקינות ובדברים הרעים שבידמיהו. ותינוקות של בית רבן בטלין בו [ג]. ומקצת החכמים נוהגין שלא להניח בו תפילין של [ד] ראש: הרמב"ם אומר שמקצת החכמים נוהגין לא להניח בתשעה באב תפילין של ראש. היו מניחים תפילין של יד, אבל לא היו מניחים תפילין של ראש. מה אנו מסיקים מזה? ברור שזה לא מחמת אבלות. אם המקצת חכמים היו מסכימים עם המהר"ם מרוטנברג שאין מניחים תפילין בחול המועד מחמת דיני אבלות אז לא היה מקום לחלק בין תפילין של יד לתפילין של ראש. אלא זה הלכה של תשעה באב. זה לא קשור להלכה של אבלות שאבל ביום ראשון אינו מניח תפילין. אם זה היה קשור לאבל ביום ראשון אז לא היה שייך לחלק בין תפילין של יד לתפילין של ראש. אלא זה תשעה באב הלכה. והמקור לזה הוא הפסוק באיכה **השליך משמים ארץ תפארת ישראל**. תפארת ישראל זה תפילין של ראש. ככה כתוב במדרש. אבל אנו חושבים שיש גם מקור אחר. אלא שברור שאין זה בכלל קשור לשיטה של המהר"ם מרוטנברג שלא מניחים תפילין בתשעה באב מחמת הלכות אבלות. אבל מהו האיסור? והנה בתפילין של ראש יש שתי מצוות. ולכן אומרים שתי ברכות על תפילין של ראש. ומובא שהרא"ש היה אומר את הברכה של עוטר ישראל בתפארה כשהוא היה מניח תפילין של ראש. ותשעה באב לא הוריד את המצווה של הנחת תפילין. אלא תשעה באב הוריד את המצווה של עיטור בתפילין. עיטור בתפילין הוא קיום נפרד. יש ברכה נפרדת על הקיום של עיטור בתפילין. ורבינו תם במסכת ברכות דף ס': אומר שזה מפני שיש בתפילין של ראש השי"ן של תפילין שהוא הלכה למשה מסיני. והמקור להלכה זו בתשעה באב הוא הפסוק השליך משמים ארץ תפארת ישראל.**

הסנדל ותשמיש המטה ולקרות בתורה. אבל הלכה שתלויה במניין של יום מסוים של אבלות אין לזה שום קשר לתשעה באב. כל דבר שתלוי במניין אינו שייך לתשעה באב. **ותדע דהא מותר בעשיית מלאכה במקום שנהגו.** - למה איסור מלאכה אינו כלול בניהוגי אבלות של תשעה באב? מפני שהלכה של אבלות שתלויה במניין של ימים אינה שייכת לתשעה באב. - **דאבילות נמי כשאין לו מה יאכל עושה לאחר שלשה בצנעה בתוך ביתו.** - למה לא יהיה נוהג בתשעה באב איסור מלאכה של אחר שלושה? הרא"ש אומר שתשעה באב אינו נחשב יום ראשון של אבלות שיהיה נוהג בו איסור של תפילין. ומה בנוגע לאיסור מלאכה? למה אין איסור מלאכה בתשעה באב? מפני שתשעה באב הוא לא שלושה ימים הראשונים. תשעה באב נחשב כיום אחרון של אבלות. אבל הרי גם ביום אחרון של אבלות יש איסור מלאכה. התירוץ הוא שכל ניהוג אבלות שתלוי במניין של ימים אינו שייך לתשעה באב. הפשט הוא הרי אנו לא יכולים להגדיר את היום של תשעה באב אם הוא כמו שלושה ימים ראשונים שלשבעה או הוא כמו שאר הימים של שבעה. ולכן חז"ל אמרו שכל ניהוג אבלות שתלוי במניין של ימים אינו שייך לתשעה באב. ואיסור מלאכה באבלות תלוי במניין ימים של אבלות. בשלושה ימים הראשונים האיסור מלאכה הוא יותר חמור. ובאשר ימי אבלות האיסור מלאכה הוא פחות חמור. אז ניהוג זה של אבלות שתלוי במניין ימים אינו שייך בתשעה באב. **וכן בשאילת שלום משיב שכן באבלות לאחר שלושה ימים משיב שלום לכל אדם.** ורבינו מאיר כתב ונראה דבתשעה באב אין להניח תפילין כמו ביום ראשון דאבל דאין יום מר יותר ממנו קבוע בכיה לדורות. - רבינו מאיר סובר שתשעה באב יש לו את החומרה של יום ראשון. אבל אם כן, למה אין איסור מלאכה בתשעה באב? ולמה אין איסור של שאילת שלום בתשעה באב? **ואפשר שדחק למצוא סמך למנהג אשכנז.** אז המנהג

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

הרמ"א אומר שאומרים נחם רק במנחה.
למה? מפני שנחם הוא נחמה. ובבוקר זה כמו
מתו מוטל לפניו ואז לא אומרים נחמה.

מחלוקת בין חכמים לרבי יהודה אם יש כפיית המטה בתשעה באב

הגמרא במסכת מועד קטן דף ט"ו אומרת:
**אבל חייב בכפיית המטה דתני בר קפרא דמות
דיוקני נתתי בהן ובעוונותיהן הפכתיה כפו
מטותיהן עליה.** רש"י אומר: **דמות דיוקני.
בצלם א-לקים עשה את האדם (בראשית ט):**
וה' אומר שמחמת עוונותיכן אני לקחתי מכם
את צלם שלי. חז"ל מפרשים מיתה עזיבת
צלם א-לוקים מהאדם. וככה כתוב גם בזוהר
על הפסוק אך בצלם יתהלך איש. כפו
מטותיהן עליה. שזה הפירוש של מיטתו
שלימה. הפירוש הוא שהצלם שבו היה
מושלם. גם הצלם שהיה משתקף על ידי
ילדים שלו. המדרש בקהלת על הפסוק של
סוף דבר הכל נשמע אומר: בשעה שאדם
מישראל מת הקב"ה אומר למלאכי השרת
צאו וראו מה אומרים הבריות עליו. כל זמן
שאדם חי אנשים לא אומרים את האמת עליו.
אבל אחרי שאדם מת, אז יש אנשים
שמוכנים לומר עליו מה היו הישגים שלו
בחיים. ומלאכי השרת שומעים אדם כשר
היה תלמיד חכם היה. אנשים לא אמרו את
זה כל זמן שהוא היה חי. אנשים לא היו
מוכנים לומר את זה עליו כל זמן שהוא היה
חי. מיד מיטתו פורחת באוויר. הפירוש הוא
שאז הצלם שלו עולה. אז כפיית המטה היא
סמל של צלם שהתעוות. אבל המיטות
בזמנינו אינו מסמל את זה. לכן בזמנינו אין
הלכה של כפיית המטה. אבל מכסים את
המראה בבית האבל. מפני שהמראה משקף
את הצלם של האדם.

כפיית המטה פירושו שהמטה ממש נהפכה
upside down. היה אפשר לישון על שני
צדדים של המטה. המטה היא הסמל של
דמות דיוקנו. לכן בבית האבל מכסים את
המראות. מפני שהמראה משקפת את דמיות
דיוקנו. ובעוונותיהם הפכתיה.

מהו הדין לגבי תשעה באב אם יש הלכה של
כפיית המטה או לא? הגמרא במסכת תענית
דף ל': אומרת: **תניא אמרו לו לרבי יהודה
לדבריו עוברות ומניקות מה תהא עליהן אמר
להם אף אני לא אמרתי אלא ביכול תניא נמי**

אנו רואים שבימי הרא"ש והמהר"ם
מרוטנברג לא היו מניחים תפילין בתשעה
באב באשכנז. המנהג שלנו הוא שבשחרית
לא מניחים תפילין, אבל כן מניחים תפילין
במנחה. ההסבר הוא שההלכה שאבל ביום
ראשון אינו מניח תפילין היא הלכה של
אנינות. ויש שתי הלכות בזה. כל זמן שמתו
מוטל לפניו הוא אינו מניח תפילין מחמת
אנינות. אבל אבל ביום ראשון אינו מניח
תפילין גם אחרי הקבורה. זה לא מדין אנינות
אלא זה מדין אבלות. כשהראשונים דני
בשאלה של תפילין בתשעה באב הם דנים
מבחינת ההלכה של אבלות ולא מבחינת
ההלכה של אנינות. אבל יש מקום לומר
שבתשעה באב יש גם הלכנה של אנינות.
שזה נחשב מתו מוטל לפניו. והמקור לזה
הוא דברי הגמרא שר' יהודה בר' אלעאי היה
בסעודה המפסקת יושב על הקרקע כאחד
שמתו מוטל לפניו. ובתשעה באב המנהג הוא
לחלק בדברים מסוימים בין חצי הראשון של
היום לחצי השני של היום. מבחינת הלכות
אבלות בתשעה באב אין הבדל בין חצי
הראשון של היום לחצי השני של היום.
המנהג הוא לחלק לגבי האיסור מלאכה.
קודם חצות יש איסור מלאכה. אבל אחר
חצות נוהגים לעשות מלאכה. והסיבה היא
שאחר שגומרים לומר קינות זה כבר לא מתו
מוטל לפניו. אז האיסור מלאכה שיש באבל
לא שייך בתשעה באב. אבל יש בתשעה באב
מניעה לא לעשות מלאכה לא מחמת איסור
מלאכה אלא מחמת ההיסח הדעת שיש בזה.
וזה על בסיס של אנינות. וכלל ישראל קיבל
על עצמו חומרות מסוימות על בסיס של
אנינות. והיינו שבבוקר של תשעה באב זה
נחשב מתו מוטל לפניו. אז כשהרמ"א מחלק
בין שני חציי היום זה לא לגבי הלכות של
אבלות הקיימות בתשעה באב אלא זה לגבי
הלכות של אנינות הקיימות בתשעה באב.
אנשי מצרים שאלו את רב האי גאון אולי
הדין של תשעה באב נגמר אחר חצות על
בסיס ההלכה של מקצת היום ככולו. ורב האי
גאון ענה להם לא.

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

תהיה הפוכה. אבל הוא אינו צריך להפוך את שאר המטות. אבל לפי רבא אין בכלל חיוב של כפיית המטה בתשעה באב. לא רק ששאר המטות אינן צריכות להיות הפוכות. אלא הוא אינו צריך להפוך אפילו המטה שבה הוא ישן. אז אין שום כפיית המטה בתשעה באב.

אנו לא מבינים מה חכמים אמרו לרבי יהודה עוברות ומניקות מה תהא עליהן. אם עוברות ומניקות לא יכולות לישון במטה הפוכה מחמת סיבה בריאותית אז פשוט שהן אינן חייבות בכפיית המטה. ומה כל השאלה של מה תהא עליהן? יש הלכות כמו הכלה רוחצת את פניה. יולדת תוך שלושים יום נועלת את הסנדל. העובדה שיש אנשים שלא יכולים לקיים ניהוגים מסוימים לא היותה בעיה לגמרא. אם הוא לא יכולים לקיים ניהוגים מסוימים אז אלו הם נסיבות מקלות והם לא צריכים לקיים ניהוגים אלו. אז זה לא סיבה שאנשים שיכולים לקיים מנהגים אלו שלא יצטרכו לקיים ניהוגים אלו. וזה בעצם מה שרבי יהודה ענה לחכמים. **אף אני לא אמרתי אלא ביכול.** אבל מה בכלל הייתה שאלת החכמים אליו? ואולי הסיבה היא מפני שבאבלות ישנה האבלות היא אבלות דרבים. ולכן זה צריך להיות ניהוג שכולם צריכים לקיים. אבל אם כן, למה לא שאלו לגבי אכילה ושתייה? הרי יש אנשים חולים שלא יכולים להימנע מאכילה ושתייה בתשעה באב. אלא שהתירוץ שאמרנו הוא נכון. האבלות של תשעה באב שונה מאבלות דיחיד. זה שונה בשני אופנים. קודם כול, זה הבדל בין אבלות ישנה לאבלות חדשה. אבלות חדשה היא תוצאה משמועה. מחוויה ששוברת אותו. או שהודיעו לו על דבר שאירע. אבלות חדשה תלויה בשמועה. אבלות ישנה אינה תלויה בשמועה. מתאבלים על אירוע שידוע לנו אלף ותשע מאות שנה. הגורם של שמועה חסר באבלות ישנה. ולכן היא נקראת אבלות ישנה. אבל יש עוד הבדל. אבלות חדשה היא אבלות דיחיד. אבל יחיד עשי לך. זה לא אבלות דציבור. אפילו אם ר"ל עשרה אנשים יושבים שבעה זה אבלות יחיד ולא אבלות צבור. כל אחד נוהג את האבלות בנפרד. אבל יחיד עשי לך. זה פסוק בירמיהו. אבל אבלות של תשעה באב היא אבלות רבים. הקיום אבלות הוא קיום רבים. ביחד. ולכן סברת החכמים הייתה שאם האבלות לא יכולה להתקיים על ידי הרבים אז אין להטיל אבלות כזו. האבלות

הכי מודה ר' יהודה לחכמים בשאינו יכול ומודים חכמים לרבי יהודה ביכול מאי בינייהו איכא בינייהו שאר מטות כדתניא כשאמרו לכפות המטה לא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל המטות כולן הוא כופה אמר רבא הלכתא כתנא דידן ולא הוודו לו חכמים כל עיקר: רבי יהודה מחייב כפיית המטה בתשעה באב. ואמרו לו לרבי יהודה מה יהיה עם עוברות ומניקות שקשה להן לקיים כפיית המטה? ורבי יהודה ענה שהוא אמר את זה רק באלו שהם יכולים ולא באלו שלא יכולים. וזה מה שכתוב בברייתא מודה רבי יהודה לחכמים בשאינו יכול. אבל הברייתא גם אומרת ומודים חכמים לר' יהודה ביכול. אז מה הנפקא מינה בין רבי יהודה לחכמים? שגם לפי רבי יהודה כשמדובר באינו יכול אין חיוב של כפיית המטה בתשעה באב. וכשמדובר ביכול גם חכמים סוברים שיש חיוב של כפיית המטה בתשעה באב. אז מאי בינייהו? והגמרא מתרצת איכא בינייהו שאר מטות. שיש שתי הלכות בכפיית המטה. הלכה אחת היא שאחד חייב לישון במטה הפוכה ולא במטה שאינה הפוכה. ויש עוד הלכה שכל המטות בבית צריכות להיות הפוכות. אם יש עשר מטות בבית אז כל העשר מטות צריכות להיות הפוכות. אז בין רבי יהודה ובין חכמים סוברים שבתשעה באב אחד מחויב לישון במטה הפוכה. המחלוקת הוא אם בתשעה באב כל המטות בבית צריכות להיות הפוכות או לא. האם גם שאר מטות בבית צריכות להיות הפוכות. המחלוקת הוא לגבי שאר המטות בבית שאף אחד לא ישן בהן. רבי יהודה סובר שבתשעה באב כל המטות בבית צריכות להיות הפוכות. ולפי חכמים בתשעה באב אין חיוב שכל המטות בבית יהיו הפוכות. ורבא אמר הלכתא כתנא דידן שאין כפיית המטה. ולא הוודו לו חכמים כל עיקר. לפי רבא אחד אינו חייב להפוך אפילו המטה שבה הוא ישן. אז יש מחלוקת בין רבא לחכמי בית המדרש. מה היא השיטה של החכמים? לפי חכמי בית המדרש חכמים סוברים שיש חיוב שהמטה שבה הוא ישן

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

באב בניגוד ליום כיפור. אבל זה רק היתר. התענית בעצם מחייבת גם אותו. כמו בחולה שיש בו סכנה ביום כיפור. התענית מחייבת את כולם. אלא שיש הלכה שפיקוח נפש דוחה כל התורה כולה. ובתענית ציבור רגיל - לא ביום כיפור - יש היתר לא רק לחולה שיש בו סכנה אלא יש היתר גם לחולה שאין בו סכנה. אבל זה רק היתר. זה לא שהתענית לא נגזרה ביחס אליו. אלא התענית נגזרה גם ביחס אליו. אלא שיש תנאים מקלים ויש לו היתר לאכול. אבל התענית הוטלה על כולם. כמו ביום כיפור. הצום של יום כיפור הוטל על כולם. אלא שחולה שיש בו סכנה אינו צריך לקיים את הצום של יום כיפור מפני שפיקוח נפש דוחה כל התורה כולה. הרמב"ם אומר שפיקוח נפש הוא דחיה. נדבר במונחים אלו. יש איסור. אבל מותר לו לעבור על האיסור. זאת אומרת, המצווה של תענית קיימת גם לגבי החולה. אלא שמותר לחולה לעבור על האיסור מפני שפיקוח נפש דוחה כל התורה כולה. זה נכון גם אם נאמר שפיקוח נפש הוא הותרה. אלא שיותר קל לנו להסביר את זה במונחים של דחיה. זה לגבי חולה שיש בו בסכנה ביום כיפור. וזה אותו דבר לגבי חולה שאין בו סכנה בתשעה באב. כשההלכה של התענית נגזרה לחייב כל אחד להתענות בתשעה באב אז כל אחד היה מעורב בזה. אבל יותר מאוחר החולה שאין בו סכנה כאינדיבידואל - לא כקבוצה - מתייעץ עם תלמיד חכם והתלמיד חכם אומר לו שיש לו היתר לאכול בתשעה באב. זה סוג של פיקוח נפש. אלא שבזה יש היתר גם בחולה שאין בו סכנה. אבל גזירת התענית קיימת לגבי כל אחד. זה לגבי חולה שאין בו סכנה.

אבל לגבי עוברת ומניקות ההלכה היא שהתענית לא נגזרה ביחס אליהן. בתענית של תשעה באב עוברות ומניקות מתענות ומשלימות את התענית. אבל נדבר על שבעה עשר בתמוז. חולה שאין בו סכנה הוא לא יוצא מן כלל לגבי גזירת התענית. זה רק היתר. מותר לחולה שאין בו סכנה לעבור ולבטל את התענית. מותר לו לעשות את המעשה עבירה של אכילה ביום התענית. כמו בחולה שיש סכנה ביום כיפור. אבל עוברות ומניקות הן בתכנית אחרת. ההלכה היא שלגבי עוברות ומניקות התענית לא נגזרה עליהן. לגביהן זה לא יום התענית. אז נמצא שהתענית לא נגזרה עבור כולן.

צריכה להיות שווה לכול. צריך שתהיה יכולת לכולם לקיים את האבלות. ממילא מכיוון שעוברות ומניקות אינן יכולות לקיים את האבלות של כפיית המטה אז אין להטיל אבלות זו אפילו על אלו שיכולים לקיים ניהוג זה של אבלות. מפני שזה לא מספיק נחשב לאבלות דרבים. אבלות דרבים פירושו אבלות השווה לכול. זו הייתה שאלת החכמים לרבי יהודה. **אמרו לו לרבי יהודה לדברך עוברות ומניקות מה תהא עליהן.** ולמה לא שאלו מאכילה ושתייה? קודם כול, בתשעה באב עוברות ומניקות מתענות. אבל גם לגבי תענית רגילה כמו שבעה עשר בתמוז אין קושיה בזה מעוברות ומניקות מפני שמניעה מאכילה ושתייה אינה בכלל קשורה לאבלות. מניעה מאכילה ושתייה היא הלכה של עינוי. היא לא הלכה של אבלות. לגבי עינוי, לא צריכים רבים. לגבי עינוי, אנו אומרים מי שיש לו היכולת לצום הוא יימנע מלאכול ולשתות. עוברת ומניקות לא יימנעו מאכילה ושתייה בשבעה עשר בתמוז. אנו כל הזמן הדגשנו שיש אספקטים לתשעה באב. יש לתשעה באב אספקט של תענית כמו יום כיפור. ויש לו גם אספקט של אבלות. וההלכה של רבים שייכת לאבלות, לא לתענית. ולכן לגבי תענית כמו שבעה עשר בתמוז, הגמרא לעולם לא שאלה איך מטילים תענית על הציבור? למה לא נאמר עוברות ומניקות מה תהא עליהן. התשובה היא שעוברות ומניקות לא יימנעו מאכילה ואנשים בריאים וחזקים כן יימנעו מאכילה. שלגבי עינוי לא צריכים סטנדרט שהוא שווה לכול. אבל לגבי אבלות, צריכים סטנדרט שהוא שווה לכול. אחרת זה לא אבלות דרבים. וזו הייתה השאלה שחכמים שאלו לרבי יהודה.

למה לא שאלו מחולה שאין בו סכנה שמחמת חולשתו אינו יכול לישון על מיטה כפויה? התירוץ הוא שיש הבדל בין חולה שאין בו סכנה לעוברות ומניקות. ההלכה היא אמנם שמותר לחולה שאין בו סכנה לאכול בתשעה

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

לעשות את זה באופן שלא תהיה התנגשות ככה הוא צריך לעשות. אבל בעובדות ומניקות בשבעה עשר תמוז אין בכלל גזירת תענית. אז אין צורך לשחק את המשחק של פחות פחות מכשיעור.

פעם כשהייתה מגיפה בבריסק ר' חיים הצהיר בכל בתי הכנסת שאף אחד לא יצום. אלא שר' חיים עצמו צם, אבל הוא אכל פחות פחות מכשיעור.

אלא שבתענית זה לא מפריע לנו שהגזירה של התענית היא לא גזירה אוניברסלית. אבל באבלות של תשעה באב זה כן מפריע לנו אם הגזירה היא לא גזירה אוניברסלית. זה לא שייך לגבי אבלות. באבלות כולם צריכים להיות כלולים בגזירה. זה מה שחכמים הקשו לרבי יהודה. **אמרו לו לרבי יהודה לדברך עוברות ומניקות מה תהא עליהן אמר להם אף אני לא אמרתי אלא ביכול.**

יש לפרש את התשובה של רבי יהודה בשני אופנים. יש לפרש שאמנם עוברות ומניקות הוצאו מהגזירה, אבל זה לא משפיע על אבלות דרבים. זה אמנם לא דחייה. אלא גזירת האבלות לגבי כפיית המטה אינה כוללת עוברות ומניקות. אבל זה עדיין נחשב אבלות דרבים. שהרי רובו של כלל ישראל מקיימים אבלות על ידי כפיית המטה. אבל יש לפרש שרבי יהודה אומר שלגבי כפיית המטה אין הפשט שעוברות ומניקות הוצאו מכלל הגזירה של אבלות. אלא גם עוברות ומניקות הן בכלל הגזירה של אבלות של כפיית המטה. הן לא הוצאו מתוך הגזירה. אלא מכיוון שזה קשה להן לכן לגבי כפיית המטה יש להן המעמד של חולה שאין בו סכנה. והרי בתשעה באב מותר לחולה שאין בו סכנה לאכול. לכן עוברות ומניקות אינן חייבות בכפיית המטה.

אז יש שני אופנים איך לפרש את התשובה של רבי יהודה. יכול להיות שרבי יהודה אומר שיש חלוקה אחת של אנשים שהוצאה מכלל הגזירה של אבלות של כפיית המטה בתשעה באב. אבל האבלות עדיין נשארת אבלות דרבים. אבל יש לפרש את התשובה של רבי יהודה אחרת. יש לפרש שרבי יהודה אומר שעוברות ומניקות הן בכלל הגזירה של אבלות של כפיית המטה. זה לא כמו עוברות ומניקות בשאר תעניות שהן לא בכלל הגזירה של התענית. בשאר תעניות עוברות

לכן חכמים שאלו רק עוברות ומניקות מה תהא עליהן. הם לא שאלו על חולים שאין בהם סכנה מה תהא עליהם. שעל זה יש תשובה פשוטה. כשיצרכו לאכול יהיה מותר להם לאכול ושיצטרכו לשכב על מטה שאינה כפויה הם ישכבו על מטה שאינה כפויה. נמצא שהגזירה של התענית היא גזירה אוניברסלית. וכן הגזירה של אבלות היא גזירה אוניברסלית. אבל לגבי עוברות ומניקות אולי חכמים בגזירה שלהם לא כללו עוברות ומניקות. וזה מה שרבי יהודה אמר. אף אני לא אמרתי אלא ביכול. אז מה הייתה השאלה של חכמים? האם הם לא ציפו שרבי יהודה יענה להם ככה? אלא הם שאלו אם עוברות ומניקות הוצאו מכלל הגזירה אז נמצא שהגזירה אינה גזירה אוניברסלית. לגבי איסור אכילה ושתייה בשבעה עשר בתמוז שהוא קיום עינוי לא צריכים עינוי דרבים. אז יכול להיות שעוברות ומניקות הוצאו מכלל התענית של י"ז בתמוז, אבל עדיין קיימת התענית לגבי כל השאר. שאין הלכה של עינוי דרבים. אבל כפיית המטה היא קיום של אבלות. ואבלות של תשעה באב צריכה להיות אבלות דרבים. אז איך יכול להיות אבלות ששייכת רק לחלק אחד מהאוכלוסיה ולא לגבי כל האוכלוסיה? והיינו שהאבלות לא תהיה שייכת לעוברות ומניקות.

יכול להיות שבחולה שאין בו סכנה בתשעה באב אולי הוא צריך לאכול פחות פחות מכשיעור. אבל מעולם לא שמענו דבר כזה בעוברות ומניקות בשבעה עשר בתמוז שיאכלו פחות פחות מכשיעור. מהו ההבדל? מפני שבחולה שאין בו סכנה יש גזירת תענית ומה שהוא עושה הוא מעשה עבירה. בעצם יש אשמה במעשה שהוא עושה. ככה זה בחולה שיש בו סכנה ביום כיפור. הפעולה מצד עצמה היא פעולה של אשמה. אבל יש נסיבות חיצוניות שבאות ומנטרלות את העבירה. מפני שפיקוח נפש דוחה כל התורה כולה. ולכן אם החולה שיש בו סכנה יכול

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

ממילא מי שיכול לעשות את זה הוא יעשה את זה. ומי שאינו יכול פיסית לעשות את זה הוא לא יעשה את זה. ומצד שני יש קיום של אבלות ממש. וקיום זה שייך לבית. שתהיה כפייה בכל המטות של הבית. זה מעניק אופי של אבל לבית. ולפי חכמים קיום זה לא שייך בתשעה באב. כדי שקיום זה יהיה שייך בתשעה באב אז עוברות ומניקות היו צריכות להיות בכלל הלכה זו של אבלות של כפיית המטה. אבל אי אפשר לומר שעוברות ומניקות יהיו כלולות באבלות של כפיית המטה בתשעה באב. אז כל ההלכה של כפיית המטה שהיא קיום של אבלות לגבי הבית - זה לא הצער של מיעוט בכבודו - אינה שייכת לתשעה באב. אז יש קיום של ניהוג של כפיית המטה וזה קיום של מיעוט בכבודו. ולגבי זה חכמים אינם מודאגים שיהיה אנשים שיוכלו לקיים את זה ויהיו אנשים אחרים שלא יוכלו לקיים את זה. וזה מפני שאין הלכה זו הלכה של אבלות דרבים. קיום זה תלוי באינדיבידואל. אין צורך שמיעוט בכבודו יהיה חלק מההלכה של אבלות דרבים. לכן בוודאי יש הלכה כפייה של מיטתו גם לפי חכמים. והתוספות אומרים שאם אחד ישן על שתי כריות שאז בתשעה באב הוא יישן על כרית אחת. מאיפה התוספות לקחו את זה. מסוגיא זו. מהשיטה של חכמים בסוגיא זו. ורבי יהודה סובר שכפיית המטה כניהוג אבלות נוהגת בתשעה באב. כמו באבל. והיינו שהבית תהיה בית אבל. וחכמים סוברים מכיוון שעוברות ומניקות בהכרח היו צריכות להיות מוצאות מגזירה זו ממילא זה לא יכול להיות אבלות דרבים.

אמר רבא הלכתא כתנא דידן ולא הודו לו חכמים כל עיקר: והיינו שאפילו הוא עצמו אינו צריך לכפות מיטתו. שלפי חכמים אין בכלל כפייה.

התוספות אומרים: אמר רבא הלכה כתנא דידן ולא הודו לו חכמים. פירוש שאין צריך לכפות המטה והאידינא דחיישינן לכשפים לא עבדינן כפיית המטה ואפילו באבל:

יש לפרש את הברייתא אחרת. שיש שני אספקטים באבלות. יש הלכה שיש דברים שהאבל חייב לנהוג. כמו רחיצה, סיכה ותלמוד תורה וכו'. יש רשימה של ניהוגי אבלות. אבל כל אלו לא קשורים לבית. הם לא קשורים לבית האבל. ויש

ומניקות הן לא בכלל הגזירה להימנע מאכילה ושתייה. אבל באבלות של כפיית המטה עוברות ומניקות לא הוצאו מכלל הגזירה. הם התחייבו גם בכפיית המטה. אלא שלגבי עוברות ומניקות יש תנאים מקלים שמרשה להן לא לקיים את החובה של אבלות על ידי כפיית המטה. שיש לעוברות ומניקות מעמד של חולה שאין בו סכנה לגבי החיוב של אבלות על ידי כפיית המטה.

הגמרא ממשיכה: תניא נמי הכי מודה ר' יהודה לחכמים בשאינו יכול ומודים חכמים לרבי יהודה ביכול מאי בינייהו איכא בינייהו שאר מטות כדתניא כשאמרו לכפות המטה לא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל המטות כולן הוא כופה אמר רבא הלכתא כתנא דידן ולא הודו לו חכמים כל עיקר: לקרוא מתוך דברי רש"י. מאי בינייהו. כיון דזה מודה לו ביכול וזה מודה לו בשאינו יכול: שאר מטות. שבבית שאינו שוכב בהן ר' יהודה דמחייב במתני' בכפיית המטה קמחייב נמי ביכול בשאר מטות ורבנן סברי מטתו כופה ולא שאר מטות וכדתניא גבי אבל:

התוספות אומרים: וחייב אדם לצער ולמעט בכבודו ובהנאותיו שאם היה רגיל לשכב על שני כרים לא ישכב כי אם על אחד אבל עוברות ומניקות אינן חייבות כולי האי שאינם יכולות להצטער בעצמן. התוספות אומרים למעט בכבודו ובהנאותיו. והיינו שיש קיום של מיעוט בכבודו ובהנאותיו בתשעה באב. בסעודה המפסקת יש קיום של מיעוט בכבודו. ויש אופנים של מיעוט בכבודו ששייכים בתשעה באב עצמו. זו שאלה אחרת אם מיעוט בכבודו הוא קיום עינוי או הוא קיום אבלות. אנו היינו אומרים שמיעוט בכבודו הוא קיום של אבלות ולא של עינוי. אין הלכה שהאדם צריך לבזות את עצמו כקיום של עינוי. אלא הוא קיום של אבלות. אבל העיקרון של אבלות דרבים לא שייך בזה. לכן לפי חכמים אחד צריך לכפות מטה שלו. לגבי זה חכמים מסכימים עם רבי יהודה. שעבור זה לא צריכים אבלות דרבים.

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

יכנס לביתו? מפני שכפיית המטה היא הלכה נפרדת. שכפיית המטה עושה את הבית לבית האבל. זה אבלות שמתלווה לבית. ומתי מתחיל שם זה של בית האבל? יש על זה מחלוקת תנאים. ובערב שבת צריכים להחזיר את הבית לחזותו הנורמלית מן המחנה ולמעלה. זה שונה מנעילת הסנדל. מפני שנעילת הסנדל מתיחסת לניהוגי הגברא. אבל כפיית המטה קשורה לחזותה של הבית. ובכפיית המטה יש שתי הלכות. ההלכה שהאבל צריך לישון על מטה כפויה זה ניהוג אבלות. וההלכה שכל מטות בבית צריכות להיות כפויות זה הלכה של בית האבל.

לפי הגמרא קודם הפסק של רבא, רבנן מסכימים עם רבי יהודה שלגבי תשעה באב הניהוג של כפיית המטה שקשור לגברא שייך גם בתשעה באב כמו שהוא שייך לאבל. אבל רבי יהודה סובר שבתשעה באב גם הבית צריכה להיהפך לבית האבל. ובה חכמים חולקים על רבי יהודה. בתשעה באב הבית אינה בית האבל. בתשעה באב יש ניהוג אבלות, אבל הבית אינה בית האבל. זה מה שהגמרא אומרת מאי בינייהו איכא בינייהו שאר מטות. המחלוקת הוא אם בתשעה באב צריכים לכפות את כל המטות. וזה מפני שזה שתי הלכות נפרדות. הלכה אחת שהאבל צריך לישון במטה שהיא כפויה. זה ניהוג אבלות כמו המניעה מנעילת הסנדל. למשל, אם האבל ישן בערב שבת יהיה אסור לו לישון במטה שאינה כפויה עד שקיעת החמה. עד קבלת שבת. אבל לגבי ההלכה של סידור הרהיטים בבית מותר לסדר הרהיטים בצורתה הנורמלית מן המנחה ולמעלה. כל מה שמתייחס להתנהגות שלו - והיינו איפה שמותר לו לישון - כפיית המטה היא כמו נעילת הסנדל. זה נוהג עד הדלקת נרות. אבל לגבי השאלה מתי מותר לו להחזיר את הרהיטים לסדרו הנורמלי זה לא שאלה לגבי ניהוג אבלות. זה שאלה לגבי הבית מתי מותר להחזיר את הבית להיות בית נורמלי. זה מתחיל לא בקבלת תוספת שבת אלא זה מתחיל מן המנחה ולמעלה. אחרי שלש וחצי. זה מאוד מסתבר. יש שתי הלכות. ותשעה באב היא הלכה של אבלות. והשאלה נשאלת איך תשעה באב היא יום של אבלות? האם זה לגבי ניהוגי הגברא שהגברא צריך לשמור ניהוגי אבלות כמו שהאבל נוהג בימי אבלותו של אבלות חדשה? או זה גם לגבי הבית שהבית צריכה להיהפך לבית האבל? זו

ניהוגי אבלות שקשורים לבית האבל. זה לא רק ניהוגי אבלות של האבל, אלא זה אבלות של בית האבל. ניתן דוגמא. מתי ביום ששי מפסיקים את האבלות באופן זמני מחמת שבת העומדת לבוא? מדובר רק באבלות בפרהסיא. האבלות נפסקת בשקיעת החמה. עם קבלת תוספת שבת. לא אחרי חצות. זו טעות שאנשים קמים ביום ששי אחרי חצות. נוהגים אבלות ביום ששי כל היום. השולחן ערוך אפילו אומר שהאבלים היו הולכים לבית הכנסת בלי נעליים. היו באים לבית הכנסת והיו עומדים על המרפסת עד שהציבור היה מוכן לקבל את השבת. והיינו עם ברכו או עם מזמור שיר ליום השבת. ואז האבל היה לובש נעליים שלו - לא היה נכנס לבית הכנסת בלי נעליים מפני שזה היה פוגע בכבוד שבת - והיה נכנס לבית הכנסת. ואז הציבור היו אומרים המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים. המנהג הזה עדיין קיים, אלא שאבלים עכשיו הולכים לבית הכנסת לבושים בנעליים שלהם. אז אבלות נשארת בשבת עד קבלת שבת. אין שום ספק בזה. אבל יש מחלוקת בגמרא לגבי כפיית המטה. יש מ"ד אחד שסובר שמיישרים את המטה מן המנחה ולמעלה. למה זה שונה מרחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ושאיילת שלום שהאבלות קיימת עד קבלת שבת? למה כפיית המטה נפסקת בערב שבת אחרי חצות? מחמת סיבה פשוטה. כל דבר שקשור לניהוגי הגברא החובה של אבלות נשארת עד קבלת שבת. כמו נעילת הסנדל. זה נוהג עד קבלת שבת. או כמו החלפת הבגדים. זה לא מותר עד קבלת שבת. אבל אבלות שמתלווה לבית, הבית צריכה להשתנות לקראת השבת כבר אחרי חצות. או מן המנחה ולמעלה. אנו רואים שיש אספקט לכפיית המטה שאינה קיימת בשאר ניהוגי אבלות. והיינו שהאבלות מתלווה לבית. ועוד אנו רואים שיש מחלוקת תנאים מתי כופים את המטה? אנו יודעים שאבלות מתחילה עם סתימת הגולל. למה יש תנא שסובר שכפיית המטה מתחילה רק כשהאבל

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

אומרים המקום ינחם אתכם. והקהל היו אומרים מזל טוב לחתנים. אז המנהג היה שהיה ניחום אבלים על ידי הציבור במקדש. ויש ניחום אבלים בציבור כשעושים שורה והאבל עובר בין השורה ואומרים לאבל המקום ינחם אתכם. שככה הוא הדין לגבי כל פעולות מצווה של חסד שנלמד מואהבת לרעך כמוך כמו הכנסת כלה, לוית המת, ביקור חולים ולווית החיים - מצוות אלו שנלמדות מוהלכת בדרכיו מה הוא חנון אף אתה תהא חנון או מזה א-לי ואנוהו אני והוא (גמרא בשבת) או מואהבת לרעך כמוך - מצוות אלו נעשות בשתי רמות. ברמה של היחיד וברמה של הציבור. ניחום אבלים מתקיים ביחיד. היחיד נכנס לבית של האבל והוא מנחם אותו. אבל יש ניחום אבלים בציבור מיד אחרי הקבורה בבית הקברות. זה ניחום אבלים פשוט. אלא שזה לא ביחיד אלא זה בציבור. אין בזה ספק שאם לא עשו שורה בבית הקברות הם יכולים לעשות את זה בציבור בכל זמן. התקנה הייתה לכתחילה לעשות את זה מיד אחרי הקבורה בעשיית השורה. ובימי חז"ל היו עושים הבראה אחרי הקבורה. הבראה היא גם מצווה של ניחום אבלים. הגמרא בכתובות אומרת שהיו עושים את זה ברחבה. ככה אומרת הגמרא בכתובות דף ח': היו מברכים ברכה הבוחר בזרעו של אברהם. זה ניחום אבלים בציבור. ואותו דבר הוא נכון לגבי הכנסת כלה. היחיד חייב לשמח את החתן והכלה. או לתרום לשמחה של חתן וכלה. וכן הציבור חייב. עוד ישמע בערי יהודה וירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלל. הפירוש הוא בציבור. אז כנראה שבמקדש היו מקיימים את המצווה של ניחום אבלים ושמחת חתנים בציבור. ואולי המנהג שהאבלים מחכים חוץ לבית הכנסת עד אמירת מזמור שיר ליום השבת הוא עבור המצווה של ניחום אבלים. יש הרבה אנשים שבלי מנהג זה לא הייתה להם הזדמנות לקיים את המצווה של ניחום אבלים. ובשעת קבלת שבת מזדמן לכל האנשים בבית הכנסת לקיים את המצווה של ניחום אבלים. וגם אם כן היו נכנסים לבית האבל ומקיימים את המצווה של ניחום אבלים, זה היה רק ניחום אבלים ביחיד ולא ניחום אבלים בציבור. אבל במקדש היו מקיימים ניחום אבלים בציבור. ומה שנוהגים ניחום אבלים בבית הכנסת בשעת קבלת שבת הוא חיקוי של מה שהיו עושים בבית המקדש.

נקודת המחלוקת בין רבי יהודה לרבנן. והרב אומר שבבית האבל בערב שבת צריכים להסיר את המכסה על המראות כבר מן המנחה ולמעלה. זה מחלוקת בגמרא לגבי כפיית המטה. אם מיישרים את המטות בערב שבת מן המנחה ולמעלה או לא. זה מחלוקת במסכת מועד קטן בדף כ"ז. ת"ר מאימתי זוקפין את המטות בערב שבת מן המנחה ולמעלה אמר רבה בר הונא אף על פי כן אינו יושב עליה עד שתחשך. זה בדיוק מה שאנו אמרנו. למה אינו יושב עליה עד שתחשך? אם כפיית המטה נפסקת בשלוש וחצי אז למה אינו יכול לשבת על מטה ישרה כבר בשלוש וחצי? התירוץ הוא כשאבל יושב על מטה ישרה הוא עובר על ההלכה של ניהוג אבלות. וניהוג אבלות בערב שבת ממשיך עד קבלת תוספת שבת.

הט"ז אומר שהמנהג הוא שהאבלים הולכים לבית הכנסת בערב שבת יחפים. והם עומדים ליד הדלת, וכשהקהל מגיע למזמור שיר ליום השבת דופקים על הבימה והאבלים נכנסים לבית הכנסת. המנהג הזה עדיין קיים בהרבה בתי כנסת. אבל זה מנהג שכבר איבד את המשמעות שלו מכיוון כשהאבל הולך לבית הכנסת בערב שבת הוא כבר כולו לבוש בבגדי שבת. הרב אמר כשהוא הגיע לבוסטון ככה היו נוהגים בכל הבתי כנסת. אבל הרב התחיל לפקפק במשמעות של מנהג זה איך שנוהגים. מפני שהם לא עושים את זה כמו שכתוב בשולחן ערוך. ומחמת זה הרב איבד שתי בתי כנסת. הגבאי של בית כנסת אחת אמר שמה שהם עושים בבית הכנסת ככה זה הלכה.

אבל הרב אומר שהוא יכול להצדיק את המנהג. אם עושים כמו שהט"ז אומר אז המנהג הוא בוודאי מוצדק. אבל איך שנוהגים בפועל זה לכאורה מאבד כל משמעות של המנהג. במסכת שמחות כתוב שהיו שני פתחים במקדש. באחד נכנסים אבלים. ובשני נכנסים חתנים. והקהל היו אמרים דברי נחמה לאבלים. והיינו שהיו

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

כיסא ודיבר אתו. אלא חיבקו ורחצו וסידר את הבית. ואז הוא אמר לרבי עקיבא החייתני רבי. הוא החלים מהביקור של רבי עקיבא. אז המטרה העיקרית של ביקור חולים הוא לעזור לחולה. מטרה שנייה היא תפילה. ולמה צריכים ללכת לחולה עבור תפילה? הרי אפשר לומר מי שברך בבית הכנסת בלי לבקר את החולה. הסיבה היא שאם הוא יבקר את החולה אז יהיה לו יותר רחמים עבור החולה. אם הוא יראה את החולה על ערש דווי אז יהיה לו יותר רחמים עבורו. וכפי שיהיה לו יותר רחמים התפילה תהיה ביותר התרגשות. **ואם תלמיד חכם הוא וצריך לרחמים צריך שיחלה עצמו עליו.** כשאחד מתפלל עבור החולה הוא עצמו צריך להרגיש שהוא חולה. הוא צריך להשתתף בסבל שלו. מטרה שלישית היא להסיר מעל החולה התחושה של בדידות. להראות לחולה שאנשים חושבים עליו. שהם מעורבים אתו. כשאחד הוא חולה אז הדבר הראשון שנופל עליו הוא ההכרה שהוא בודד. לא משנה כמה גדול המשפחה שלו. לא משנה כמה המשפחה מרחמת עליו. לא משנה כמה טובים. ולא משנה כמה חברים יש לו. כשאחד ר"ל נהיה חולה אז אף אחד לא יכול לעזור לו. דוד אומר כי אבי ואמי עזבוני. רק אחד יכול לעזור לו. רפאנו ה' ונרפא. וביקור חולים מוריד מהחולה התחושה של בדידות. כתיבת מכתב יש לה משמעות מבחינה זו להוריד מעליו את התחושה של בדידות. אבל מבחינת המטרה של תפילה אנו היינו אומרים שאין משמעות לכתיבת מכתב. כדי להתפלל בהתרגשות ולפתוח את הלב אחד צריך לראות אותו. אינו דומה שמיעה לראייה. הוא צריך לראות אותו. גם ריבונו של עולם מקיים שלש מטרות אלו. ריבונו של עולם נהיה כמו אח שמטפל בצורכי החולה. ולגבי בדידות, הרי אומרים שהשכינה שרויה בראשו של חולה. ונראה שה' גם מתפלל עבור החולה. הגמרא אומרת מנין שהקב"ה מתפלל שנאמר והבאתים אל הר קדשי ושמתים בבית תפילתי בית תפלתם לא נאמר אלא בית תפילתי מכאן שהקב"ה מתפלל. שתהיה כבישת כעס. ואם תהיה כבישת כעס אז החולה יתרפא.

וגם ניחום אבלים הוא לשמור על הצרכים של האבל. האבל אינו מסוגל לשמור על צרכים בסיסיים שלו. ולכן יש ראשונים שאומרים שיש סעודת הבראה ביו"ט. מפני שיש נחמה בסעודת הבראה. ובניחום אבלים גם מורידים

יש שני מנהגים. מנהג אחד הוא שהשמש דופק על הבימה ואומר ניחום אבלים לקראת האבל והציבור מתחיל לומר מזמור שיר ליום השבת והאבל נכנס ואומרים המקום ינחם אתכם אחרי שהציבור כבר התחיל לומר מזמור שיר ליום השבת. ובבתי כנסת אחרים המנהג היה שהאבל היה נכנס קודם שהציבור אמרו מזמור שיר ליום השבת והציבור היה אומר המקום ינחם אתכם ואז הציבור היה מתחיל לומר מזמור שיר ליום השבת. למה. מפני שבקושי התירו ניחום אבלים בשבת. אנו לא יודעים למה זה בקושי. המ"א אומר לפיכך אין עושים זה אלא לצורך גדול. המנהג הוא לא לבקר אבלים בשבת. כשאומרים בקושי התירו לנחם אבלים הפירוש הוא שההיתר הוא בקושי. אבל מכיוון שיש היתר אז אין מה לחשוש בזה. אבל המ"א אומר לפיכך אין עושים זה אלא לצורך גדול. אבל עבור הרבה אנשים בבית הכנסת אין להן ברירה מפני שאחרת הם לא היו מקיימים את המצווה של ניחום אבלים. ברור שהמנהג הוא מנהג כשר מפני שמקיימים בזה מצווה של ניחום אבלים. אלא שמוסיפים על זה שבת היא מלנחם ונחמה קרובה לבוא כמו כשעושים מי שברך בשבת עבור חולה. שאומרים מי שברך קודם, ולבסוף אומרים שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא. אז זה צריך להיות אותו דבר בניחום אבלים בשבת. שאומרים המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ואז מוסיפים שבת היא מלנחם ונחמה קרובה לבוא.

אנו מבינים את זה בביקור חולים למה זה בקושי. מפני שמטרה של ביקור חולים היא תפילה. מפני שיש שלש מטרות בביקור חולים. המטרה העיקרית היא לעזור לחולה. הגמרא מספרת לנו על תלמיד של רבי עקיבא שחלה. לא נכנסו חבריו לבקרו. כנראה שחברים שלו לא נכנסו אצלו מפני שפחדו להידיבק מהמחלה. אז הוא היה לבד. אבל רבי עקיבא נכנס אצלו. ורבי עקיבא לא ישב על

קול בריסק

הגות ועיון מבית אבא

את התחושה של בדידות. שיש לאבל תחושה של בדידות. וגם תפילה שהקב"ה יעזור לו.

נראה את דברי התוספות. כל העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה לעולם. כלומר באותה מלאכה שרגיל לעשות בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה לעולם. מעניין שהתוספות מוסיפים את המילה שרגיל לעשות בתשעה באב. והיינו שמדובר שהוא רגיל לעשות מלאכה בתשעה באב. ואנו הדגשנו שהאיסור מלאכה בתשעה באב אינו מצד המלאכה עצמה אלא זה מצד היסח הדעת. אבל באבלות חדשה אסור במלאכה מצד עצמה. ולכן אין הבדל בין מלאכה קלה למלאכה כבדה. אבל בתשעה באב רק מלאכה מורכבת אסורה. שהאיסור אינו מלאכה אלא האיסור הוא היסח הדעת. ולכן התוספות מדגישים מלאכה שרגיל לעשות בתשעה באב. שאם הוא רגיל לעשות מלאכה בתשעה באב אז יש יותר היסח הדעת. יש ראשונים שאומרים שבאבל מלאכה קלה היא מותרת כמו להדליק את הנר. אבל זה לא מובן לנו. אם האיסור היה משום היסח הדעת אז היינו מבינים הבדל זה בין מלאכה קלה למלאכה כבדה. כשאחד מדליק את הנר אז אין היסח הדעת. אבל הרי זה נלמד מהיקש של והפכתי חגיכם לאבל אז גם מלאכה קלה הייתה צריכה להיות אסור מכיוון שהאיסור הוא איסור של מלאכה מצד עצמה. אבל הראשונים לא פוסקים ככה.

התוספות ממשיכים: וחייב אדם לצער ולמעט בכבודו ובהנאותיו שאם היה רגיל לשכב על שני כרים לא ישכב כי אם על אחד אבל עוברות ומניקות אינן חייבות כולי האי שאינם יכולות להצטער בעצמן. מהתוספות פה נראה שהאיסור לא לישון על מטה שאינה כפויה שבזה מודים חכמים לרבי יהודה זה מפני מיעוט כבוד והנאותיו. שאחרת איך התוספות יודעים הלכה זו של מיעוט כבוד והנאותיו? זה לא כמו הפירוש השני שאמרנו.